

Marijan Krivak, Zagreb

Što je to metapolitika?

Mario Kopic: *Proces zapadu. Metapolitički ogledi*, Art radionica Lazareti, Dubrovnik 2003.; **Dean Komel:** »Metapolitika, metapolitika«, *Filozofska istraživanja* 93 (2/2004), str. 621–633; **Slavoj Žižek:** »Postpolitički Denkverbot«, *Bastard* 01, Zagreb, decembar 1998., str. 11–19.

Što je to metapolitika?

Ovo je pitanje koje priziva jedno još jedno, temeljnije: što je to 'politika'?

Naime, ono što nam se kolokvijalnom zloporabom čini podrazumijevajućim, te ono što se najčešće s prezirom drži zanatom prepređenih, zlih i pokvarenih – naime, politika! – zahtijeva svoje definiranje u novim, digitalno i globalno uvjetovanim društveno-povijesnim okolnostima.

Dakle, što je politika?

Pa onda, odatle, što je 'metapolitika'?

Politika jest ono *nedostajuće*.

Sveopća politizacija na pojavno-medijskoj razini prekriva da istinske politike zapravo *nema!*

Kako bi rekli mnogi suvremeni teoretičari, pa i filozofi u globaliziranoj epohi sveutjecajne liberal-demokratske paradigme: politika je »ispražnjeno mjesto« formalne dominacije upravo tog obrasca liberalne demokracije.

Politika se više ne bavi polisom, zajednicom, građanima...

Politika više nije umijeće vladanja, niti upravljanja životima ljudi u jednoj zajednici, već lažna krinka i formalni privjesak totalizirajućoj ekonomiji.

Politika je, stoga, utopijski ideal, što ga treba univerzalnom repolitizacijom ponovno zadobiti.

U »multikulturalističkoj pastorali« globalnog kapitalizma politika je petrificirana u dovršenom poretku liberalne demokracije i svaki je poremećaj u toj idiličnoj strukturi manje izgledan od neke prirodne kataklizme poput požara, potresa, poplava... konačno, ledenog doba i kraja svijeta uopće.

Metapolitika jest stoga projekt za ponovno osmišljavanje politike.

Ovaj je tekst nastao kao posljedica čitanja knjige *Proces zapadu* hrvatskog filozofa Maria Kopića, s indikativnim podnaslovom: *Meta-politički ogledi*.

Njegova knjiga jedan je od rijetkih, stoga na ovim prostorima još dragocjenijih pokušaja »preosmišljavanja« politike.

Prema Kopicu, metapolitički način pristupa danas je potkrijepljen refleksijom o razvitku zapadnjačkoga društva na prijelomu milenija.

S jedne smo strane svjedoci nemoći partija, sindikata, vlada i sveukupnih klasičnih oblika osvajanja i obavljanja vlasti.

S druge strane, radi se ubrzanom zastarijevanju svih političkih tekovina vezanih uz modernitet, na prvome mjestu one distinkcije između »ljevice« i »desnice«.

U doba sve eksplozivnijeg umnažanja znanja, nismo još do kraja svjesni posljedica istoga.

Zatvorene su cjeline ustupile mjesto mrežama, ali ne onima »životnoga svijeta«, kako bi to rekao Waldenfels.

Referencije su sve nejasnije.

Kopić se zalaže za razvitak transverznog načina mišljenja, što je posredno nadahnuto Welschovom idejom transverznog uma, prozišle iz autorovih ideja i promišljanja o postmoderni.¹

Dakle... treba ponovno dati smisao politici. Učiniti da politika nije tek mantra upućenih i posvećenih.

Politiku učiniti zajedničkom stvari svih kako bi izbjegli kataklizmu na obzoru.

Kataklizmu postojećeg!

Prikazu knjige Maria Kopačića vratit ću se u drugome dijelu ovoga teksta, kada ću i subjektivno procijeniti njezine domete u kontekstu diskursa o metapolitici.

Metapolitika jest onaj teorijski konstrukt koji se ne daje razmatrati neovisno o pitanjima multikulturalnosti. Teorije multikulturalnosti, kao i njezine kritike, uzimaju ovaj fenomen kao jedan od najrelevantnijih za promišljanje suvremenosti.

Suvremenosti u njezinu digitalnom, globalizacijskom, liberal-kapitalističkom... jednostavno, u njezinu multikulturalnom obliku.

Od pada komunizama naovamo diskurs multikulturalizma posebno je ojačao.

Što to konkretno znači?

Znači jednostavno to da su neke kategorije inherentne polju političkog, naoko benignom intervencijom promjene paradigme, prebačene u polje kulture.

A kultura je, naravno, nešto što nam, kao uljuđenim pripadnicima zapadne civiliziranosti, svima treba, za razliku od politike.

Globalizacijska civiliziranost svoje osnovne postulate nalazi u deklarativnom zalaganju za tzv. »multikulturalizam«. Za, navodno, razumijevanje drugih kultura, naroda, tradicija, običaja... No u pozadini tako deklariranog multikulturalizma ne stoji ništa osim želje za pukim proširivanjem globalnog tržišta na područja gdje ovo još nije dospjelo.

Je li postmoderno multikulturalno društvu jamac međusobnog uvažavanja kroz razumijevajući se dijalog (Šarčević)?²

Sve prije negoli to!

Slavoj Žižek, primjerice, multikulturalizam vidi kao lažnu otvorenost prema kulturi onoga Drugog. Obraćanje Drugom zapravo je samo kriptotolerancija koja u sebi sadrži njegovo duboko neuvažavanje i neravnopravan položaj u kulturi onoga Prvog i jedinog. U kulturi dovršenog poretka Zapadne (neo)liberalne demokracije.³

Multikulturalizam prikrija da se ono Drugo promatra samo u okvirima nepremostive razlike. Jedinstvo u razlici, kao proklamirana gesta multikulturalizma, po sebi očuvava ono Drugo tek kao prepreku, ultimativnu prijetnju našem identitetu. Tematizirajući razliku između sveprisutne globalizacije i pojava novoga fundamentalizma, Žižek tvrdi da je glavni problem suvremenog multikulturalizma taj što on nastoji na radikalnoj depolitizaciji.

Model američkih *Cultural studies*, za koji se u nekim svojim stavovima zalaže Abdulah Šarčević, pak osnovom je post-modernog zabacivanja politike. Deklarirana politika izdvajanja partikulariteta, tzv. »identity politics« ustvari je odvratanje pažnje tzv. »javnosti« od stvarnih društvenih problema globaliziranog društva kakvo je, primjerice, SAD.

»Postmoderna politika« identiteta partikularnih (etničkih, seksualnih, itd.) životnih stilova, prema Žižeku, odlično se uklapa u depolitizirani pojam društva. Bavljenje posebnim problemima posebnih društvenih skupina ulazi u predmet pregovaranja čiji je okvir razrješenja u »racionalnom« globalnom poretku koji svakoj partikularnoj komponenti dodjeljuje njezino odgovarajuće mjesto u nepromjenjivom sustavu. To je, efektivno, konac politike u pravom smislu te riječi.⁴ Politika je, u tim i takovim *postmodernim uvjetima*, abolirala u korist ekonomijskog diskursa koji postaje apsolutan i totalizirajući.

Sa svime ovime, neizbježno je povezana iz Deleuzea⁵ izvedena, teorija o *globalnom društvu kontrole*.

Naime, institucije koje konstituiraju disciplinarno društvo moderne – škola, obitelj, bolnica, zatvor, tvornica – sve su danas pojedinačno u krizi. Na njihovo mjesto stupa glatki prostor društva kontrole.

Javni prostor društva moderne, koji konstituira mjesto liberalne politike, tendira nestanku u postmodernom svijetu. U postmodernom društvu ili, kako bi ga Debord nazvao, u *društvu spektakla*, dobivamo virtualno mjesto tog spektakla, odnosno *ne-mjesto politike*. Taj nam spektakl više ne dopušta razlučiti bilo koje unutrašnje od izvanjskoga – prirodno od društvenoga, privatno od javnoga.

Naše postmoderno i imperijalno društvo karakterizira *deficit političkog*.

U biti je mjesto politike deaktualizirano.

Kraj izvanjskosti jest i kraj liberalne, točnije deliberativne politike.

Politika je prepuštena tzv. »profesionalcima«.

Politiku vode profesionalni političari.

Što, pak, to znači?

Samo i jedino to da politika više nema nikakvog realnog značenja!

Umjeto *politike* ljudskih prava, krilatice mnogobrojnih disidenata iz doba hladnog rata – dobili smo »kulturu ljudskih prava«.

Ista su postala eminentno *metapolitička* kategorija.

Ljudska prava sada su kulturni standard koji služi kao pomoćno sredstvo u procedurama uključenja/isključenja, na primjer, prilikom prijema u Europsku zajednicu.

1

Vidi paradigmatičnu knjigu autora: Wolfgang Welsch, *Unsere postmoderne Moderne*, Akademie Verlag, Berlin 1993. Ova je ideja dosljedno razrađena u knjizi: W. Welsch, *Vernunft. Die zeitgenössische Vernunftskritik und das Konzept der transversalen Vernunft*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt a.M. 1996.

2

Vidi posebice knjigu Abdulaha Šarčevića indikatornog naslova, *Politička filozofija i multikulturalni svijet*, Svjetlost, Sarajevo 2003.

3

Posebice vidi: Slavoj Žižek, »Multikulturalizam, ili, kulturna logika multinacionalnog kapitalizma« (I, II i III), *Arhiv* 04, 05 i 06, Zagreb 1997–1998.

4

S. Žižek, »Postpolitički Denkverbot«, *Bastard* 01, Zagreb, decembar 1998., str. 18.

5

Gilles Deleuze, »Post-scriptum sur les sociétés du contrôle, u: *Pourparles*, Editions de Minuit, Paris 1990., str. 240–247.

NATO je, primjerice tijekom bombardiranja Srbije 2000., za ciljeve upotrijebio humanitarni argument – dakle derivat tih i takovih ljudskih prava! – umjesto jasnog političkog cilja. »Humanitarizam« je na taj način još jedini preostali okvir praktičnog univerzalizma, ujedno i »opijum za mase« koje ih odvraća od političkog značenja događaja.

S multikulturalizmom nestalo je i međuljudske solidarnosti kao političkog pojma *par excellence*. Solidarnost, pak, kao kulturni fenomen prestaje biti univerzalnom kategorijom, već tek kulturalno specifičnom.

A kulturne specifičnosti moguće je tolerirati, ali ne i ući u politički konflikt s njima!

Za multikulturalizam – navlastiti pojam metapolitičke teorije shvaćene u ovome smislu – politika je praksa zasnovana na esencijalističkoj zabludi o »čistim kulturnim identitetima«.

Politika je tek vrsta kulturno inferiorne aktivnosti.

Politika za multikulturaliste – to su drugi.

Zanimljivo je mjesto što ga metapolitici daje Slavoj Žižek.

Pod krinkom utilitarističke etike multikulturalizma i ljudskih prava, nameće se tek jedan tip redarstvenštva koji se pokazuje ograničenjem za mogućnost bilo kakve politike.

Na djelu je svojevrsni *Denkverbot* – zabrana mišljenja, koji suspendira svaku mogućnost promjene u vladajućoj globalnoj paradigmi. Izglednijom se ovdje čini neka prirodna kataklizma negoli promjena političkog poretka.

U tom kontekstu, primjerice, habermasovska i rawlsovska etika zadnji su filozofski temelj takvog stava.

Takva je etika, ustvari, pokušaj da se deantagonizira politika posredstvom formuliranja jasnih pravila koja se moraju poštivati, eda mučna procedura parničanja ne bi »eksplozirala« u pravu politiku!

Dakle, u svojoj radikalnoj kritici post-političkog *Denkverbota*, naime zabrane svakog promišljanja (makar i mogućnosti!) promjene u vladajućoj paradigmi liberalno demokratskog globalnog kapitalističkog poretka, Žižek navodi oblike zabacivanja političkog.

Autentična logika političkog konflikta poriče se na četiri načina, postoje četiri nadomjestka (simulacruma) polja političkog:

- *arhepolitika* priziva neki tradicionalni, organski homogeni društveni prostor bez praznine za neko političko događanje;
- *parapolitika*, također, depolitizira mogućnost nekog takvog događanja, vodeći se logikom redarstvenštva; najčešće je takva, nazovi, »politika« vezana uz stranačka natjecanja u parlamentu, uz predstavnički prostor puke izmjene vlasti bez stvarne želje za politikom kao radikalnim fenomenom;
- *ultrapolitika* je najradikalnije ukidanje prostora za političko konfrontiranje; svaki se konflikt svodi na izravnu militarizaciju i sukob između nas i njih – rat suspendira svaku osnovu za simbolički konflikt i prelazi na izravno redarstvenštvo.
- Konačno, Žižek detektira mjesto *metapolitike*. On ga nalazi u okviru tzv. *marksističke* (tj. utopijsko-socijalističke) paradigme. Dakle, politički je konflikt u potpunosti razotkriven. No samo kao teatar sjena u kojem se odigravaju događaji čije je pravo mjesto na Drugoj Sceni (onoj ekonom-

skih procesa): konačni cilj »istinske« politike stoga je njezino samouki-danje, preobrazba »upravljanja ljudima« u »upravljanje stvarima« unutar potpuno samotransparentnog racionalnog poretka kolektivne volje.⁶

Jedan ponešto drukčiji način promišljanja metapolitike daje nam Dean Komel, svojim razmatranjima u posljednjih nekoliko godina. On na poseban način iznalazi problem metapolitike u kontekstu smjene epohalnih paradigmi.

U cijelu je ovu pripovijest umetnut i diskurs o interkulturalnosti, tj. međukulturalnosti.⁷

Prema Komelu, *metapolitika* jest ono što *slijedi iz metafizike kao kulture filozofije, koja je stoga prešla u filozofiju kulture*. Metapolitika je određena krizom, avangardom, revolucionarnošću, postizmima i izvana se pokazuje kao slom identiteta, tj. nemogućnost identificiranja čovječnosti s vlastitom kulturom, njegova neodredivost u kulturi s kojom se sada mora baviti.

Već je Nietzsche kao glasnik moderne krize navijestio nužnost nastupa *velike politike*:

»Vrijeme male politike je prošlo: već iduće stoljeće donaća boj za gospodstvo nad zemljom (Erd – Herrschaft) – primoranost velikoj politici.«⁸

Tu »megapolitiku«, u suzvučju s onime što se oblikovalo kao predanje metafizike, nazivamo *metapolitika*.

Ovdje je već na djelu ono što očito onemogućuje proizlaženje filozofije iz egzistencije, te u svom prijelazu istupa kao revolucionarna moć za moć, koju označujemo kao metapolitiku.

Metapolitika obilježuje izmjenu kulture filozofije u »filozofiju kulture«.

Ova se mijena na sličan način detektira u gore naznačenom prijelazu onog političkog u polje kulturnog.

I filozofija, poput politike gubi tlo pod nogama u eri sveopće kulturalizacije. Metapolitički prijelaz prati tehnouznanstveni pohod, za što je dovoljno podsjetiti se, primjerice, na »estetiku« Eisensteina ili Leni Riefensthal.

Metapolitika u sebi nosi i re-voluciju humanosti (vidi recimo *Radnika* Ernesta Jüngerera), koja je temeljnija od svih društvenih i znanstvenih revolucija, jer je volja duha, koji zapada u zlovolju »duha osvete«.

Metapolitiku kao re-voluciju, međutim, svladava re-sentiment i njegovo prebolijevanje.

Sam Heidegger ne upotrebljava oznaku »metapolitika«, već kaže da je filozofija u razdoblju dovršene metafizike postala antropologija. Metapolitički gledano, ta je antropologija nakon kraja čovjeka – *antropodiceja*.

Kraj čovjeka je, kao što znamo, bila omiljena Derridaova došjetka – mislimo naravno na *Fines Hominis* – a koja je nedomišljena, jer ostaje antropološka i previda jednostavnost promišljanja odnosa čovjeka i bitka kod Heideggera, dakle *prebivanja*.

6

S. Žižek, »Postpolitički Denkverbot«, *Bastard* 01, Zagreb, decembar 1998., str. 13.

7

Svoja razmatranja o narečenoj problematici Komel je iznio u nizu publikacija i tekstova posljednjih godina. Vidi posebice *Uvod v fi-*

lozofsko in kulturno hermeneutiko, Univerza v Ljubljani 2002.; *Medpotja filozofije in kulture*. Litera, Maribor 2004.; kao i prevedeni tekst »Metapolitika, metapolitika«, *Filozofska istraživanja* 93 (2/2004), str. 621–633.

Ovo posebice važi za Derridaov znani tekst *O duhu*, koji nastupa na naglašeno metapolitičkoj ravni, a što nije mišljeno ni u dobrom niti u lošem smislu, već u kontekstu epohalnog loma iz kulture filozofije u filozofiju kulture.

Ako je, recimo to tako, Heideggerovo djelo *Bitak i vrijeme* možda posljednji mjerodavni pokušaj kulture filozofije, onda se moramo upitati o metapolitičkim posljedicama tog pokusa.

Ne postaje li dekonstrukcija, ustvari, alibi za neupitnost antropodicejske, metapolitičke pozicije, koja za Derridaa možda i jest stanoviti problem, premda u tome ne vidi ništa upitno?

Dekonstrukcija, na neki način, izdaje prikrivanje bitnoga u pitanju duha i prebacuje (znanstvenu, ideološku, političku i etičku...) odgovornost na filozofiju, što opet metapolitički pogoduje činjenici da račun za definiranje ljudske situacije ne treba polagati kulturi.

Svakako su u tom smislu nastupili autori (u smislu postavljenosti pred pitanje), koji se nisu zadovoljili unaprijed jasnim metapolitičkim prijelazom i odobrali postupke koji ukidaju njegovu spornost, te su pokušavali, nadovezujući se na Heideggera, približiti se jasnoći koja se rastvara prebivanjem.

Oznake kao »antropotehnika«, »mobilizacija«, »zoopolitika«, »antropološki stroj humanizma«, »biopolitika« – koje se pojavljuju kod Sloterdijka⁹ i Agambena – jasno ukazuju na metapolitičko obilježje filozofije kulture i, u njezinu bilježenju sadržane, refleksije tehnouznanosti.

Agamben je raširio metapolitički parafenomen ljudskih parkova u »lager« kao metapoziciju Zapada (»Lager«, a ne država, jest biopolitička paradigma Zapada), a zoopolitiku je preformulirao u biopolitiku (oznaka izvire od Foucaulta), u skladu s ishodišnim razlikovanjem *zoe* i *bios*, koje proizlazi iz grčkih izvora humanističke tradicije. Razlikovanje između ljudskog i životinjskog, između ljudskog i golog življenja, pada u čovjeka samog, te je ono što razvija antropološki humanistički stroj, kamo poseže i suvremena moć vlastodržačkog raspolaganja.¹⁰

Spomenuti su autori napravili važan (is)korak u razotkrivanju metapolitičkog prijelaza na djelu. Međutim, obojica – i Agamben i Sloterdijk – apstrahiraju ono bitno. Umjesto »prebivanja«, u prvi plan izbija metapolitička predstava prebivanja i politička orijentacija.

Zasljepljenost predstavom svjetlosti zahtijeva posebnu pozornost spram metapolitičkog rasvjetljavanja, koje raspolaze predstavom kulture, te njoj nasuprot (po)stavlja barbarstvo. Bez obzira na to dolazi li ono iz duhovnih ili tehničkih medija, bilo ono stvaralačko ili proizvođačko, svaki se put radi o fiksaciji.

Tako je i idejna angažiranost intelektualaca danas, ukoliko se ne osvijesti ono što je pokreće, osuđena da i dalje »tjera svoje« i »prodaje fiksne ideje«, u najboljem slučaju (da) manifestativno »progoni duhove«, a najčešće se »prepušta manifestiranju« pred očima javnosti, koju bitno najavljuje metapolitička mobilizacija.¹¹

Takva filozofija kulture, kao prividna alternativa multikulturalizmu, taji svoju metapolitičku opredijeljenost i stoga nužno zakazuje kao međukulturalnost koja stvara buduću smisao europskosti.

* * *

Vratimo se sada Mariu Kopicu i njegovoj, za naše razmatranje paradigmatičnoj knjizi metapolitičkih oglada.

Prema njemu, »Metapolitika nije drugi način političkog djelovanja... Metapolitika se jednostavno temelji na uvidu da ideje imaju fundamentalnu ulogu u kolektivnoj svijesti te općenito u čitavoj ljudskoj povijesti... Ambicija je metapolitike pridonijeti osuvremenjivanju i stvaralačkoj preinaci... društveno-povijesnih predodžbi« (str. 5). Konačno, »metapolitička se akcija sastoji u pokušaju pridavanja najdubljeg smisla i orijentacije kroz *nove sinteze*, u razviću odlučno transverzalnog načina mišljenja, izvan političkih barikada i vrtuljaka...« (str. 6)

Kopic svoj »*Proces zapadu*« konsistentno započinje tamo gdje taj Zapad sebi hipostazira neupitnu vrijednost – demokraciju.

Esej »Bolesti demokracije« razotkriva pozadinu tranzicijskog obožavanja demokracije kao lažne nade oslobođenja.

Iako detektirana kao najmanje loš oblik okvira vladavine u postojećim okolnostima, demokracija još od svog izuma u antičkim vremenima sobom nosi inherentne nedostatke i proturječja.

Neotklonjivost slabosti demokracije možda je najbolje vidljiva u suvremenoj medijskoj demokraciji. Demokracija se pokazuje bitno manipulativnim fenomenom.

Jednako je tako pogibeljno kada demokracija postane ideologijom, čemu je neupitan slučaj danas s američkim bagateliziranjem ovog drevnog termina, a u svrhu hegemonijalnog ovladavanja svijetom.

Demokracija je, kako bi lucidno primijetio jedan ovdašnji teoretičar (Grgas),¹² ideologija američkog »ekscjepcionalizma« – izdvojenosti iz svih tekovina pravnih i moralnih regulativa, mukotrpo izboreni kroz povijest ljudskog roda.

Demokracija je postala najprimjerenijim obličjem nemilosrdnog iskorištavanja i svladavanja prirode pomoću tehno-znanosti i to u globalnim dimenzijama.

Esej »Carl Schmitt redivivus« nastavlja ispitivanje temeljnog značenja pojma 'političkog'. Schmittovo radikaliziranje političkog kao odnosa prijatelja i neprijatelja, te nužnost ratova u takovoj konstelaciji, aktualnije je negoli ikada.

8

Friedrich Nietzsche, *S onu stranu dobra i zla*, § 208.

9

Vidi posebice skandal u njemačkoj filozofskoj situaciji što ga je prouzročio Peter Sloterdijk predavanjem iz 1999.: *Pravila za ljudski park. Odgovor na Heideggerovo pismo o humanizmu*. Njemačka filozofija nije sposobna shvatiti vlastitu skandaloznost; stoga se u svakom, pa i u Sloterdijkovu slučaju nužno morao oglasiti Habermas kao svojevrсни arbitar.

10

Agamben izričito naglašuje da je »Heidegger bio zadnji filozof, koji je u dobroj vjeri vjerovao da je još dostupan predio *polis-polos*, gdje vlada spor između skrivanja i neskriva-

nja, između *animalitas* i *humanitas*, te da je za opstajuće u tom opasnom kraju – za ljude – za neko ljudstvo, još moguće naći povijesno poslanstvo«. G. Agamben, *L'aperto*, Torino 2002., str. 78.

11

Vidi D. Komel, »Metapolitika, metapolitika«, str. 631.

12

Vidi izlaganje Stipe Grgasa na simpoziju »Demokracija i etika«, u okviru 12. Dana Frane Petrića, pod naslovom **Democracy and American Exceptionalism**; sada u Zborniku: Pavo Barišić (ur.), *Demokracija i etika*, »Demokracija i američki ekscjepcionalizam«, str. 289–303, HFD, Zagreb 2005.

Egzistencijalno značenje političkog, prema Schmittu, nesagledivo je iz pozicije liberalizma kao političke koncepcije. Schmittova kritika liberalne ideologije kao dvolične političke pozicije koja zlorabi moralizirajuće pojmove 'humanizma' i 'ljudskih prava' – da ne spominjemo takove cinizme poput »partnerstva za mir« i floskule poput »slobodnog poduzetništva«! – svjesno razgolićuje političke odnose u njihovoj radikalnosti.

Realni su politički ciljevi prikriveni vokabularom međunarodnog prava.

Jedina svjetski relevantna moć raspolaže obvezujućom snagom određivanja neprijatelja; taj je neprijatelj svatko tko ne ulazi u – od nje poduzetu – globalnu simbolizaciju

Kopić pripada onoj skupini teoretičara suvremenosti koji govore o »izvanrednom stanju« kao trajnom stanju naše planete, diktiranom iz središta svjetske moći, odnosno iz središta Imperija, kako bi rekli Hardt i Negri.

Tekst pod provokativnim naslovom »Hitler – Lenjinov učenik« tematizira zanimljive stavove povjesničara-filozofa Ernsta Noltea o povijesnim sukobima.

Naime, isti govori da se Hitlerov nacizam može izvesti kao izravna reakcija na azijsku opasnost boljševizma. Koliko radikalna, ta je teza jednako i upitna.

Pomalo svodeći povijesna zbivanja na etničko-rasne determiniranosti, ovaj tekst nema lucidnost i dubinu preostalih analiza iz Kopićeve knjige.

Nešto je nadahnutiji esej »De Feliceova revizija povijesti«. Isti govori o historiografskom preispisivanju značenja i pojave Mussolinija i fašizma u Italiji i Europi, kojeg se poduhvatio Renzo de Felice, uzorni ljevičarski povjesničar.

Vremenska distanca pokazuje se glavnim čimbenikom prevrednovanja lika i djela Benita Mussolinija. Kako, pak, napominje još jedan ugledni talijanski filozof lijeve provenijencije, Lucio Coletti, a slijedeći Spinozu, »za nas je značajno samo razumjeti«.

Najkraći, no ujedno i najzačudniji Kopićev tekst u knjizi posvećen je »Crnoj knjizi komunizma«. Naime, nakon argumentacijskog niza koji je podržavao osnovne teze iznijete u istoimenoj knjizi u izdanju pariškog Laffonta, Kopić svojevrsnim *salto mortale* dolazi do neočekivanog heurističkog zaključka.

A taj je koliko neočekivan, toliko i lucidno istinit!

Naime, »insuficijentno je svako motrište koje zapostavlja povijest ideja u korist povijesti činjenica«!

Kako bi rekli, parafrazirajući Hegela, »tim gore po činjenice!«.

Kako uvjerenost ustvrđujemo – nasuprot naivnim prirodnjacima koji vjeruju u znanstveno objašnjenje svijeta – da *svijet nije fizički nego metafizički fenomen*, tako možemo, tek naoko münchhausenovski, ustvrditi da je politika nije puko politička već baš »**metapolitička pojava**«!

Dva eseja u knjizi, nužno međupovezana, govore o pozadini svjetskog terorizma i globalno proglašenog rata protiv istoga. Naime, tekst »Radikalni islamizam« govori o tragičnom i bezizlaznom usudu islama u suvremenom svijetu, dok zaključni spis »NATO: u službi koje sigurnosti?« razlaže pozadinu američke imperijalne politike koja u radikalnom islamizmu, tražeći jedinog pravog antagonista, i nalazi opravdanje svoje katastrofalne misije.

U tekstu o islamizmu Kopić iznosi jedno značajno zapažanje, a tiče se Europe i njezine kulture kao najveće žrtve nihilizma zapadne modernosti.

Ta se slabost pokazuje neprevladivom u sučelju s radikalnim islamizmom, ali i s američkim Imperijem.

Kopić ovdje, pozivajući se na Veljačića, detektira islamski radikalizam na filozofski način povijesnim prožimanjem surovog arapskog aktivizma s kontemplativnom indo-iranskom mišlju (str. 82). Univerzalnost i centralnost religije u životu muslimanskih vjernika uzrokom je stalne težnje za ovladavanjem svijetom, a što nužno proishodi stalnim »svetim ratovima«. Taj se fatalizam pokazuje usudnim za današnje stanje islama u svijetu.

Njegov pogibeljni anakronizam, međutim, pravi je partner globalnom imperijskom kapitalizmu.

S pitanjem o smislu postojanja NATO-saveza nakon raspada Varšavskog bloka, pak, mora se suočiti svatko tko želi promisliti svijet u kojem živimo.

Čemu »Partnerstvo za mir«?

Zašto »Transfer stabilnosti«?

Čemu »Prevladavanje krize«?

Samo i jedino u svrhu washingtonske hegemonije kapitala!

Kroz cijelu američku povijest 20. stoljeća, naime, vladala je jedino »sramna i nelegitimna jednadžba«: rat jednako prosperitet!

U tu se svrhu, na globalnoj razini, SAD služi mafijaškim metodama »reketiranja« i ucjene, sve manje prezajući pred međunarodnim institucijama i međunarodnim pravom, koje postaje mrtvim slovom na papiru.

Ako je povijesna Internacionala svoje stvarno sjedište, nažalost, imala u Staljinovoj Moskvi, »Internacionala financijskog kapitala« ukotvljena je u *washingtonskoj kuli Bjelokosnoj*.

Načelo »*Divide et impera!*«, prekriveno svjetskim ratom protiv međunarodnog terorizma i radikalnog islamizma (čitaj: svega što se opire bazičnoj globalnoj simbolizaciji sveprožimajućeg kapitala), tek je loše prikriivena krinka totalitarne vladavine multikorporacijskog kapitalizma koji uništava kako sve ljudsko tako i sve moguće prirodne resurse u kojemu to »ljudsko« uopće može obitavati.

S gore je spomenuta dva eseja povezan i onaj pod naslovom »U raljama novoga kolonijalizma«. Kopić suvereno analizira katastrofalne učinke naloženih »strukturalnih (ekonomskih) prilagodbi«, razotkrivajući cinizam tzv. »ekonomskih eksperata«. Glavno je obilježje novog kolonijalizma »dužničko gospodarstvo«. Isto sprovode tri jahača apokalipse svijeta u kojemu živimo: Međunarodni Monetarni Fond (MMF), Svjetska Banka i Svjetska Trgovinska Organizacija (WTO).

Središnji je element permanentno održavane krize fenomen konverzije.

Ta je *konverzija*, prema uglednom kanadskom profesoru ekonomije Michelu Chossudovskom, ona *iz privatnog duga u javni i državni*.

»Država financira vlastito zaduživanje; potpore koje država pruža rabe se za kupnju javnoga duga« (str. 161).

Iz toga proizlazi, već spomenutim »reketiranjem«, sve veće siromaštvo sve većeg broja država, uništavanje nacionalnih ekonomija... smrt od gladi.

S druge strane, od SAD-a diktirane institucije, apokaliptički jahači kapitala, nakon što vampirski isišu svu krv iz nacionalnih ekonomija – traže nove žrtve.

Dva su srodna eseja i oni koji se bave odnosima unutar Europe kao stožera obrane protiv naoko svemoćnog američkog kapitala. »I polis i imperij« tekst

je koji se bavi mogućnostima sinteze različitosti u okviru buduće Europske Unije. Kopic se pita: da li Europa može biti barijera američkom ekspanzionizmu? Neće li Europska Unija omogućiti tek trajnu premoć globalističkoj ekonomiji naspram svake europske politike i kulture, dakle nad svakom europskom političkom suverennošću i kulturnom samobitnošću?

Kopic tvrdi da budućnost nadolazeće Europe podosta ovisi i o uzdizanju Rusije kao stabilne države.

Euroazijska osovina, s bitnim uporištima u Njemačkoj i Rusiji, bila bi osnovom istinski ujedinjene Europe, od Reykjavika do Vladivostoka.

Drugi od spomenutih eseja, »Rat mora protiv zemlje«, rukovodi se sličnom linijom promišljanja. Esejistički analizirajući genealogiju ratova i osvajanja u povijesti, autor pukušava domisliti opcije otpora washingtonskim strazima »Novoga svjetskog poretka«.

Pravilno detektirajući Veliku Britaniju kao »trojanskog konja američke monetokracije« (str. 116), ovaj tekst donosi suptilnu geopolitičku analizu i čak duhovito opisuje promjene u svjetsko-povijesnim konstelacijama.

Kopicev zaključak dovodi do propitivanja mogućnosti Njemačke kao onoga stožera koji će se suprotstaviti Imperiju i Internacionali financijskoga kapitala.

Dakle, najduži tekst u knjizi, u koji je autor očigledno unio i najviše svoje nadahnutosti i utopijskog žara, zove se »U traganju za njemačkim identitetom«.

»Njemačko ekonomsko čudo«, kao fenomen koji je osupnuo svijet i Europu šezdesetih godina prošloga stoljeća, bio je poput mitskog Feniksa, iznikavši iz pepela poraženih na kraju dvaju svjetskih ratova.

Gdje leži uzrok nevjerovatnog uspona Njemačke?

Odgovor je autorov na taj upit: *u trezoru samobitnosti i arhenomičnosti njemačkoga naroda.*

Usprkos porazu u ratovima i svim poniženjima iz proizašlih mirovnih konferencija, svojom ustrajnošću i kulturnom samoodredbom, Njemačka se uspelela na pozicije s kojih je najizgledniji predvodnik buduće ujedinjene Europe.

Kopic se usuđuje ustvrditi da je 8. svibanj 1945. u povijesti njemačkoga naroda samo jedan dramatični *ontički* događaj u okviru *ontologijskoga* usuda bitka (str. 136).

»Njemačko je 'čudo' i plod izvanredne očuvanosti vjere u etiku i moći etičkoga držanja« (str. 143). Zapanjujućom lakoćom njemački je narod u proteklom stoljeću izmijenio pet oblika države – imperijalni, weimarsko-republički, nacional-socijalistički, okupatorski, te izgledni euro-hegemonijalni – očuvavši pritom *arhenomičnost* i *samobitnost*.

Za razliku od materijalnih bogatstava – koja, naravno, dominiraju svijetom u kojem živimo (ali su i potrošiva, te će biti sve »potrošivija«!) – ona duhovna i kulturna bogatstva – nepotrošiva su. Stoga Kopic, pomalo patetički, zaključuje svoj tekst o njemačkom identitetu, kao budućem predvodniku otpora Internacionali finacijskog kapitala: »Suvišno je na posljetku isticati da u areni svijeta budućnost pripada stvaralačkom prisvajanju tradicije koju je ponajbolje posvjedočio izloženi njemački odgovor na izazove« (str. 149).

Mario Kopic po struci je filozof i nije nimalo slučajno što je njegov zaključak takav. Naime, u totalno defilozoficiranom (čitaj: onečovječenom) svi-

jetu, upravo povratak korijenima europske (čitaj: helenističko-germanske) kulture i filozofije nudi kakvu-takvu nadu.

Proces zapadu mora se okončati pozivom na njegove korijene: *kulturu* i *filozofiju*.

To je, pak, moguće pomoću *metapolitike*.

Ova je metapolitika kodno ime za *metafiziku*.

Svijet u kojem živimo, kako već rekosmo, nije tek fizički fenomen, jer bi tada bio neizdrživ.

On je *metafizički*, ukoliko uopće ima smisla i ukoliko je čovjek transgresivno biće koje teži pravednosti, istini i slobodi.

Onkraj digitalnog besmisla.

Globalnoj katastrofi smisla unatoč.

Marijan Krivak

Metapolitics – What is It?

What is metapolitics? This is the question which calls to account another one, more fundamental: what is 'politics'? Politics is that what *is missing*.

General politisation on phenomenal-media level overcasts the fact that there *is no* real politics at all!

This article has emerged as a consequence of the author's reading of a book *Proces zapadu* (A Trial to the West) by Croatian philosopher Mario Kopač, with indicative subtitle *Metapolitical Essays*, and tries to follow that very direction.

His book belongs to rare, therefore more precious efforts in our close environment – of »re-thinking« politics. According to him, metapolitical way of approaching matters is emphasized today by reflecting the development of Western society at the break of a new millennium.

Slavoj Žižek is detecting the place of *metapolitics*. He finds it in a framework of so called *marxist* (i.e. utopian-socialist) paradigm. Therefore, political conflict is completely uncovered. But, unfortunately, just as a theater of shadows, where the events are played which real place is on the Other scene (the one of economical processes).

According to Dean Komel, *metapolitics* is that which *follows from metaphysics as culture of philosophy, in transgressing into philosophy of culture*.

Finally, *A Trial to the West* must end with a call for its roots: *culture* and *philosophy*. That is possible with a help of *metapolitics*. This metapolitics is a code-name for *metaphysics*. The world we live in, according the author of the article, is not a physical phenomenon, cause then it would be unbearable.

It is metaphysical, if it has a sense at all, and if the human is transgressive being, who longs for justice, truth and freedom.

Bilješka o autorima

Marijan Krivak (1963.), magistrirao je iz područja filozofije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1998.). Zaposlen je kao izvršni urednik u časopisu *Filozofska istraživanja/Synthesis philosophica* Hrvatskoga filozofskog društva. Objavio je knjigu *Filozofijsko tematiziranje Postmoderne* (Zagreb, 2000.), te brojne tekstove i prikaze o temama iz novi(ji)h teorijskih diskursa. Područje mu je interesa postmodernizam u filozofiji i kulturi, suvremena filozofija politike... teorija i kritika medija (film i video).

William Leon McBride (1938.) diplomirao je filozofiju na Sveučilištu Georgetown 1959., a dodatno se usavršavao na Université de Lille, 1959–1960. Magistrirao je na Yaleu 1962., gdje je i doktorirao 1964. godine. Na Sveučilištu Yale radio je kao profesor od 1964.–1973. Od 1973. je pridruženi, a od 1976. godine redoviti profesor filozofije na Sveučilištu Purdue. Pridruženi je profesor i na Sveučilištu u Sofiji (Bugarska). Predmet bavljenja su mu nasljeđe marksističke filozofije, filozofija politike, filozofija egzistencijalizma, feminističke teorije te socijalna filozofija. Redoviti je i dugogodišnji sudionik kursa iz »Socijalne filozofije« na Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Osim brojnih objavljenih i uredenih knjiga, te znanstvenih članaka u mnogim edicijama i časopisima, posljednjih je godina objavio knjige: *Sartre's Political Theory* (Indiana University Press 1991.), *Social and Political Philosophy* (Paragon Press, 1994.) te *Philosophical Reflections on the Changes in Eastern Europe* (Rowman & Littlefield, 1999.).

Darko Suvin (1930.), predavačku je djelatnost započeo kao asistent na Filozofskom fakultetu u Zagrebu iz područja teatrologije. Godine 1967. odlazi u SAD, gdje je predavao na Sveučilištu Massachusetts. Od 1968. pa sve do umirovljenja 2001. godine bio je profesor engleske i komparativne književnosti na Sveučilištu McGill u Montrealu. Objavljivao je na hrvatsko-srpskom, engleskom i drugim (europskima i na Japanskom) jezicima o književnosti, kazalištu i kulturnoj teoriji (filozofiji). Napisao je i tri knjige o utopijskoj i znanstvenoj fikciji. Najznačajnija mu je knjiga s tog područja *Metamorphoses of Science Fiction* (1979). Nekoliko je godina bio urednik *Science-Fiction Studies*. Posebice se bavio Brechtom, o kojemu je objavio, između ostalog, *Uvod u Brechta* (Zagreb 1970.) i *To Brecht and Beyond. Soundings in Modern Dramaturgy* (Brighton 1984.). Bavio se i japanskim teatrom i poezijom, primjerice u knjizi *Lessons of Japan* (Montreal 1996.). Publicirao je i dvije knjige poezije: *The Long March* (1987.) i *Armirana Arkadija* (1990.). Osim teorijom imaginacije i teatra bavi se interkulturalnim studijem, te nadasve filozofskom i kulturološkom kritikom suvremenosti.

Lino Veljak (1950.), šef je Katedre za ontologiju na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Uz mnoštvo članaka u domaćim i stranim publikacijama, glavna su mu djela knjige: *Marksizam i teorija odraza* (Zagreb, 1979.), *Filozofija prakse Antonija Gramscija* (Beograd, 1983.), *Horizont metafizike* (Zagreb, 1988.), *Raspuća epohe* (Zagreb, 1990.), *Suvremena hrvatska filozofija* (Jur., Bratislava 2001.), te *Od ontologije do filozofije povijesti* (Zagreb, 2004). Problemi kojima se bavi su tematika kritike metafizike i filozofije povijesti.